

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XIX. De Divortiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

impedimenti, ejus est monere partes desistant, & deinde Episcopo rem de nuotiari. Si solus o-
verit Episcopus, monebit quidem partes, sed
impedire invitos non poterit, cum non possit
simul agere judicem & testem; poterit tamen
rem indicare Archiepiscopo.

12. Cæterum & accusatio & testimonia perso-
naliter fieri & profertur debent, c. 2. h. t. etiam
citra litis contestationem, si agatur de con-
sanguinitate, cap. 1. sup. *Ut lise non contest.* iura
tempus denuntiationum, quæ in Ecclesia fi-
unt. Postea comparens non auditur, nisi ac-
cusate volens probaverit ante sibi de matri-
monio contrahendo non constituisse, aut prop-
ter absentiam, aliudve impedimentum, pro-
ponere eam non potuisse, cap. fin. hoc tit.
Hinc ipsi conjuges non faciliè admittuntur ad
proponendam querelam contra matrimo-
nium, sive ad probandum matrimonium inju-
stum, nisi notorium sit, quod adserunt, v. l. id
ipsum testibus idoneis comprobent, c. 3. & 5,
sup. tit. 13. Ut nec auditur illa, quæ metu se con-
traxisse adserit, postquam voluntariè sui cop-
iam fecerit; nam per id consensit in matrimo-
nium c. 4. h. t. Non est tamen ei ante copulam
deneganda audientia, c. Consultationi 28. sup. de
sponsal.

TITULUS XIX.

De Divortiiis.

SUMMARIUM.

1. Divortia lege Evangelii abrogata.
2. Ex causa adulterii non licet innocenti ad se-
cundas transire nuptias.
3. Cultus disparitas non dirimit matrimonium.
4. Fidelis conversi cum infideli matrimonium qua-
tenus teneat.
5. An in casu dissolutionis illud solvatur ipso ju-
re?
6. Infidelis postea conversus cogitur cum fideli
habere.
7. Plures uxores habens retinet primam.
8. Impotentia perpetua superveniens matrimo-
nio etiam necdum consummato id non di-
rimit.
9. An super eo dispenset S. Pontifex?

10. Dispensationis nomine quid veniat.
  11. Sponsa per vim cognita consummata ma-
rimonium quoad effectum dispensationis?
  12. An & per copulam præcedentem?
  13. Adulterium causat adulterium quoad
14. Proque adulterante sit compensatio
15. An & adulterante innocente possit
divortii?
  16. An viro diverti liceat ab uxore, cum
adulterandi deat per expulsiorem
mentorum denegacionem?
  17. An si petenti debitum denegat conjugat?
  18. Adulterii nomine quid hic veniat.
  19. Divortium sit & ex aliis causis, ut
tatis anima & corporis.
  20. Item ex causa hæresis.
  21. Ex causa servitii & male tractati-
22. Causant & divortium inimicitia
23. An & furor alterius?
  24. An crimen mariti, ut furtum?
  25. Periculum anima causat quoque
26. Divortium ex dicitis causis tantum
porale.
  27. An & ex causa hæresis?
  28. Separatio faciendâ auctoritate judicis.
- P**era a accusacione, & probandis
mento dirimente, faciendâ est
per declarationem nullitatis præcedentem
supervenienti, licet sit dirimens, nequiquam
men divortium causabit quoad vincum
quod semel rectè initum non potest
ceter tale sit quod debiti ex actionem
Non obstat, quod lege Mosaitica fuerit
divortium, can. hac ratione XXXII,
que ob duritiam cordis, ut accipit
Matt. 19. & Marcio, permillum jure
Cod. ac postea restrictum ad pauciores
per Nov. *Ut licent matri & avia* 117. &
18. & *seg* Nam lege Evangelii, quæ
te se qui debemus, omnino est abrogatum
vortium, & matrimonium semel
etum declaratum omnino indissolubile,
th. 19. Luca 16. can. quo Deus XXXIII, q. 2. &
sup. de translac. Episc.
- Quod omnino verum est in matrimonio
consummato, de quo intelligendum
quos Deus; nam non consummatum
posse dictum supra ad tit. de conort. &
nequidem causa adulterii excipiat, &

quod sententia hæretici hodierni illi quinti Evangelii buccinatores, ex causa scilicet adulterii ontaino solvi matrimonium, & innocentium libere esse alias quætere nuptias: quod ipsum ex Catholicis quidam adferunt. Cajetan. in illud Matth. 19. *quicumque dimiserit*, &c. Erasmi. in *Annot. Epist. ad Corinth. c. 7.* ubi scriptum reliquit, & Ecclesiastica tantum constitutione, eaque prædura, innocenti nefas esse ad novas convolare nuptias, quam & idcirco abrogandam censet. Verum Conc. Trid. Sess. 24. can. 7. istam opinionem anathemate damnat, quod & ante responsum erat in *e. ex parte 9. sup. de sponsal. & matrim.* scilicet aut adulteram sibi reconciliat, aut dum vivit, continere. Confirmatur ea sententia ex sacra Scriptura, Marci 10. & Lucæ 16. *Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur* iad Corinth. 7. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere. quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & ad Rom. 7. Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Vi ventis viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro.* Nec facit quidquam pro istis tenebriosis exceptione contenta, Matth. 19. ubi Christus: *Quicumque inquit, dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: nam peccata illi exceptionem hanc, nisi ob fornicationem, attribuit subsequentibus verbis, *& aliam duxerit*, quasi eo casu alia duci possit citra adulterium, cum exceptio præcedat ista verba, & subjungatur verbis, *qui dimiserit uxorem*. Nam quod dicit Salvator, *mœchatur*, hunc habet sensum, facit eum mœcham occasionaliter, eod quod det occasionem per dimissionem, nisi eum excuset fornicatio mulieris; cum intentio Salvatoris ibi sit ostendere casum, quo ea, quæ habetur, dimitti possit sine peccato, ex eo scilicet, quod si idem non fuerit. Cum enim antè dixisset, non esse dimittendam uxorem, ne detur ei occasio fornicandi, subjungit exceptionem, qua salvat dimissionem uxoris fornicariæ, eod quod per dimissionem non tam detur occasio fornicandi, quam ab ea potius sit arrepta: alias frustra prædicta exceptio subjungeretur verbis, *si quis dimiserit uxorem, si non ea tantum verum & subsequentia verba, & aliam duxerit*, limitaretur quibus proinde subjungenda fuisset, secundum naturam exceptionis, quæ præcedentia

limitare solet, non etiam sequentia. Facit pro hoc sensu, quod habetur *Matth. c. 5.* ubi ait Salvator, *Omni, qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœcham*. Ut exceptio tantum salvet dimissionem, non etiam matrimonium cum alia inicum, Quod facit, quod dicit Marci 10. & Lucæ 16. Salvator simpliciter adferat, eum, qui dimittit uxorem suam & aliam ducit, mœcham, ommissa exceptione. Estque hic sensus legitimus S. Scripturæ, eumque indicat totus contextus præcedens, in quo ipse Salvator dicit duos esse in carne una, nec separandos esse: libellum autem repudii tantum esse permissum Judæis, propter duritiam cordis eorum; ab initio autem sic non fuisse. Vid. latius Bellarm. *tom. 2. Contr. de matrim. c. 15. & 16.* Franc. Turtian. *pro Epist. Decret. Pont. lib. 5. c. 10. & 11.* Et ita habet Orthodoxorum consonans sententia; sibi applaudant licet hæretici in suo sensu impudicitia pleno, tripudientque in eo ipsi errantes, atque aliis errandi occasionem præbentes. Adde, si per fornicationem vinculum matrimonii solveretur, infinitis repudiis & fraudibus quibus conjuges se mutuo ad fornicandum inducerent, viam apertam fore. Sanch. 10. *disp. 2. n. 2.* Frustrâ objicitur *can. concubusisti xxxii. q. 7.* quia non est accipendus, quasi adulterio superflite, liceat innocenti ad secundam transire nuptias, sed tantum eo demum mortuo, ut aperte insinuatur in *can. Hi reserò ead. q. 7.* qui neutri, altero vivo permittit novas nuptias, innocenti verò non aliàs, quam altero defuncto. Ut quod habet *can. uxor xxxii. q. 7.* licet viro, qui peccavit, aliam ducere, si subreptitium, ut etiam ibi notatur, istud à fallatoribus, esse insertum. Et facit, quod crimen viri non sit levius, quam mulieris; atque aliam esse mentem D. Ambrosii, cui *d. can. uxor* adscribitur, patet ex *can. nemo xxxii. q. 4.* (qui est eisdem D. Ambrosii) ubi requirit parem in utroque conjugis castitatem; unde & utriusque fidem violantis par erit poena.

Cultus disparitatem, propter infidelitatem; apostasiam à fide, vel hæresin alterius supervenientem, minimè derimere matrimonium, patet ex dictis supra, *ad tit. de con. vers. infidel.* * Infidelium, inter quos matrimonium esse ratum, dictum *ibid.* altero ad fidem converso, altero in paganismo permanente, separationem

tionem reverti Ecclesia; ut per conversione unius & alter salvari possit; cum contingat sanctificari vitum infidelem per mulierem fidelem, & e contra, secundum Apost. 1 ad Corinth. 7. quatenus tamen non subest impedimentum juris naturæ, quod non potest relaxare in infidelibus Pont. ut relaxavit impedimentum à Canonibus inductum, propter quod separari illos noluit, c. *Gaudemus* s. h. r. idque ne per spoliationem conjugis alter tetrahatur à conversione. N si tamen infidelis discedat, aut fidelis non possit cum eo permanere sine blasphem. Creatoris, aut peccato, ad quod petrahi possit: tunc enim relinquere eum poterit, cum non sit subiectus servituti in huiusmodi, ut ait Apost. d. l. potestque fidelis novas inire nuptias; ubi tamen non est spes proxima conversionis alterius, d. c. *Gaudemus* s. h. r. *Quanto* 7. h. r. Latet Sanchez 7. disp. 74. n. 4.

5 Q. An istis casibus solvatur matrimonium ipso jure? Resp. Non videri, sed demum novis nuptiis initis per eum, qui dimisit conjugem. Quod facile patet ex eo, quod in d. c. 8. in fine cogatur dimissor recipere dimissam, si ante novas nuptias contingat dimissam ad fidem converti, non etiam post eas cum alia initas, si quidem fuerint legitime contractæ, ut non sint dissolvenda propter alterius conversionem. Sanchez 7. Disp. 75. num. 4. Idem dicendum, si ad sacros Ordines aspirare velit infidelis, aut Religionem intrare, nam hoc ei liberum. Sanchez 7. Disp. 76.

6 Infidelis si postea ad fidem convertatur, cogitur cum fidele habitare, nec eo invito potest Religionem intrare, aut Ordinibus initiari, ne ex sua malitia commodum reportet. Multo magis prohibuit Ecclesia separationem, utroque ad fidem converso, etiam si in gradu prohibito jure humano sint conjuncti, d. c. 8. ne ea res à conversione avertat.

7 Quid si conversus plures habuerit uxores, juxta aliquarum gentium permissionem? R. Primam eum retinere debere, si modò conversa fuerit, d. c. 8. s. *quia verò*, alias dimittere; cum lex Evangelii polygamiam non ferat: in d. & primam repudiatam revocare debere, d. c. 8. quam superinduxit. Nam licet leges gentium repudiationem admiserint,

non tamen Evangelii veritas, d. c. 8. s. *quia verò* Sanchez d. lib. 7. Disp. 73. n. 5.

Dicta non tantum obtinent in matrimonio consummato, verum & non consummato, & hoc sui plenam consecutum sit libere solo consensu. Quo tamè casu per ingressum Religionem approbatam resolvitur etiam vinculum & altero invito, dictum *sup. de verj. conjug.* idque ratione mortis capitalis, quam inducit professio.

Queritur autem, An & eo casu potest impotentia superveniens solvi dissolutum? Resp. Esse quidem durum, ut conjugem impotentem, tamen secundo tractum matrimonium non inane superveniente, licet sine culpa alteri, tamen sine causa, e. *quanto in fine* casu damnum superveniens nocet alteri scilicet conjugi, cui est pars & in corpore alterius. Ubi nihil facit, quod sit consummatum; nam hoc non materia est, quam consummatum: ut, cum plenam essentiam matrimonii, etiam in indissolubilitatem. Nec obstat deinde dictum de dissolutione istius, etiam quod eculum, per ingressum in religionem, quod eum contingit mors civilis, non est potentiam. Vid. Sanchez 7. Disp. 102.

Q. II. An per dispensationem Pont. dissolvatur quoad vinculum? R. Ex parte: overisiam esse, neuiquam solvi vinculum, illud, quod est consummatum, à Deo accepit suam indissolubilitatem. Papa minime contravenit; de hoc potius, quam ædificaret *can. jura quædam* q. 5. Et tunc hæc Catholica sententia, quod Covar. *hic p. 2. c. 7. s. 3.* non est, sed dam contrarium tenentes referat, etiam illi sunt, & ratione non nituntur. Respondeo quoque à Theologis plerisque, etiam super non consummato Pontificis dispensationem valere, quos sequitur Covar. d. n. 19. Pro cuius sententia facit *Decretum publico in fine sup. de conversj. conjug.* ubi dicitur, quod Deus conjunxit homo non separari. Quod si habeat istud matrimonium omnino dissolutionem quoad substantiam, ut Agrippa Christi conjunctionem cum Ecclesia, non nat verum Sacramentum, super quo

pensat Pont. III. Quod consummatio non ponatur nisi accidentariam deferentiam à matrimonio rato; ut si ista operetur indissolubilitatem, eadem sit tribuenda matrimonio rato, non consummato. Unde ferunt Adrianum VI. cum ab eo peteretur dispensatio super rato, adducta in favorem Caeterani opinionis, primò miratum fuisse virum Theologum id sibi persuasisse: deinde se dare quod posset, sed credere nihil posse Rebell. p. 2. lib. 2. qu. 15. sect. 3. Probat hanc sententiam multis Gutierrez *Can. quæst. 1. c. 17. n. 12. & seq.* Non desunt tamen ex Theologis, qui contrarium adferunt, quos d. loco citat Covarr. quibus adstipulantur multi Canonistæ, & præxi contractum esse se auctore tradit Navarr. in *Summa c. 122. num. 1.* & tenet Gloss. in d. cap. ex publico, quatenus tamen iusta subest causa, cuiusmodi est impotentia contingens per exfectionem, aut alias ante consummationem, odium capitale, aut simile quid, unde grave scandalum metuendum. Consensus utriusque neutiquam ponit sufficientem causam divortii, Et si enim contractus ex eo dependeat, matrimonium tamen ultra contractum includit Sacramentum, quod ponit indissolubilitatem, ut per se & ex natura sua dicatur indissolubile. Ratio pro hac posteriori opinione, quæ probabilior videretur, est, quòd matrimonium tale nec sit inseparabile jure naturæ; cum infidelium matrimonia, si alter tantum convertatur ad fidem, solvatur etiam quoad vinculum, uti paulò ante dictum. nec ex vi Sacramenti, cuius nullus effectus est inseparabilis, cum characterem non imprimat, & significationi unionis nihil inseparabile subsit, cum representatio unionis Christi cum Ecclesia per charitatem, quæ subest matrimonio rato, sit separabilis saltem quoad membra per peccatum mortale. Nec obstat d. c. ex publico, & si qua similia, quia accipienda de matrimonio consummato, cum loquantur de conjugibus, qui per Deum sunt conjuncti & facti una caro, ut interpretatur ibi Pont. quales non sunt ante consummationem. c. 2. sup. de convers. conjug. Et de tali matrimonio intelligendum dictum illud, quos Deus conjunxit homo non separet, ut apparet ex can. Non est dubium & can. Lex divina XXVII. q. 2.

Non obstat, quòd ante consummationem ma-

trimonia sit Sacramentum; nam super eo si non directè, saltem indirectè, potest dispensare Pont. quatenus tollit humanum contractum, qui est fundamentum Sacramenti, quod corrumpit, illo sublato; ad modum quo per. Trid. clandestinitas ponit impedimentum dirimens, de quo sup. Tit. 3. Quod allegant alii, consummationem non ponere nisi accidentariam deferentiam à non consummato, non omninò ita se habet, cum addat integrale implementum; uti traditio rei venditæ integraliter contractum complet, qui tamen ante erat perfectus. Est & hujus sententiæ Bellarm. tom. 1. de Monach. lib. 2. c. 28. pluresque citat Sanch. 2. Diss. 14. n. 2.

Et hæc accipienda sunt de dispensatione non sumpta propriè pro relaxatione juris, ex communi regula, quæ non permittit inferiorem derogare jurebus superioris, sed pro juris interpretatione quam potest facere inferior quoad casum singularem, ex certa ratione non comprehensum sub jure generali Barbosa D. *Solutio matrim. p. 2. Rubr. num. 103. & seq.* Hinc sequitur, Pontificem eadem auctoritate posse dissolvere matrimonia infidelium ad fidem convertorum, quæ non sunt firmiora matrimoniis fidelium non consummatis, cum non teneant nisi ratione contractus, Navar. *conf. 3. n. 13. de convers. infid.*

Quid si per vim sit cõpressa sponsa? R. Videri tunc consummatum matrimonium, atque ideo Papam dispensare non posse, ex eo quod cù per istam copulam sint facti una caro, procedat dictum, Quos Deus conjunxit, homo non separet, juxta dicta in quæstione superiori. Ubi rectè repetentur ea, quæ dicta sunt in simili quæstione, sup. de convers. conjug. num. 13. Vid. Barbosa d. p. 2. n. 106. Covarr. hic p. 2. c. 7. §. 4. num. 10. Sanchez 2. Diss. 22. numer. 4.

Q. IV. An copula præcedens faciat videri consummatum, ad effectum removendæ dispensationis? Resp. Esse, qui hoc velint, tamquam si tenueretur matrimonium subséquens ad copulam præcedentem, arg. cap. sancta sup. qui filii sint legit. Verius tamen per eam non induci consummationem, atque ita non impediri Pont. super eo dispensare tamquam jam consummato, arg. c. veniens 15. sup. De sponsal. ubi ad hoc, ut sponsalia de futuro in

LII
matri-

marrimonium transeant, requiritur, ut copula subsequatur. Faciunt huc dicta in simili quaestione sup. De *convers. conjug. nu. 4.* Nihil facit argumentum ex d. c. *Tanta*; nam ibi hoc ita statutum in favorem prolis, ut non debeat extendi in favorem fornicationum. Covarr. hic p. 1. c. 4. §. 1. nu. 15. Barbosa d. p. 2. n. 107. Sanch. 2. disp. 21. nu. 12.

Hac ita quoad vinculum, Ad thorum quod atinet, separatio est permessa, uti & denegatio debiti, propter adulterium alterius. Quo tamen sit certum necesse, sive viri, sive mulieris, nam quoad est tatem æquale est utriusque jus, *can. nemo XXXII. qu. 1.* Nisi quod vir uxorem adulteram debeat rejicere, ne videatur sordes ejus & turpitudinem approbare. *can. 1. §. 2. XXXII. qu. 1.* Non ita è contra mulier deferere virum, cum vir sit caput uxoris. * Si tamen, antequam divortium ex hac causa fiat, adulteretur & alter, non proferetur divortii sententia, cum paria delicta mutua compensatione tollantur, quatenus causa est liquida, uti requirit natura compensationis. Sanchez 10. Disp. 6. num. 2. Cui etiam locus est, licet unus sapius, alter autem semel tantum adulteratus fuerit; nam qui postremò peccavit, hoc ipso amittit jus ante quaesitum, vel separandi se, vel negandi debitum. Sanch. d. disp. 6. n. 8.

Quod si post sententiam divortii adulterium alterius, ad cuius instantiam lata, supervenerit: Resp. Non videtur per istud adulterium subsequens dimisso actionem dari, per quam recipi se postulet; cum exceptio rei judicata non aboleatur per superveniens alterius adulterium. Sententia enim à debiti conjugalis exactione & cohabitatione absolvit, ut restitutio frustra petatur. Quod omnino ita procedit, si conjux innocens post promotionem ad Ordines aut ingressum adulteretur, quia per adulterium non potest se liberare à statu, què legitime suscepit. Aliàs de sententia ista dubitari posset, quæ licet videatur transisse in rem judicatam, non facit tamen innocentem postea fornicando non peccare: contra matrimonii fidem. Ut eo casu videatur esse judicis conciliare partes, tamquam pastoris animarum, ut obvenerit incontinentiæ periculo, cui divortium dat occasionem. Sanchez 10. Disp. 9. qu. 3. n. 30.

Quari hic posset, An liceat viro dimittere uxorem, cui per expulsionem aut denegationem alimentorum causam præbuit adulterium. Respondendum. Nihilominus admittere esse, per text. in c. *significasti* q. 6. h. de fornicatione cogitur adultetam recipere, non obstante gata per ipsam exceptione in ista dicitur eo quoddam mulier nulla ad fornicationem adduci debuerit, *can. Item XXXII. q. 1.* non excusat mulierem, allegantem pro se negata à viro sibi necessaria fuisse, non ad crimen, c. *ex litteris* s. h. 1. quæ non censendum turpiter viventi præterito paterit *l. palam 43 §. 5. D. de ritu nupti.* & hoc casu factum viri indirectè causat mulierem; quia si directè ad illud intentum tendo, conivendo, cum posses probare etiam ea intentione expellendo, ut non do alimenta, nulla ratio est, quæ frater dimittere possit, cum non debeat probare crimen, quod permittit, *arg. l. l. de adul. ad. L. Jul. de adul. Vid. Sanch. 10. disp. §. 6.*

Denique quid si vir denegat petentem, quæ ideo fornicata est? Resp. Possit licite viro diverti eo casu, cum videtur dedisse licentiam fornicandi, *can. p. 1. XXXVII. q. 2.* Dans autem licentiam non diverti secundum dicta. Dicendum tamen hanc causam esse remotam atque adveniens ad excusationem ipsius mulieris non petiatur vit ab ea diverti. Quod facit, quæ genior detur causa per expulsionem, continet debiti negationem, & aliam denegationem, quæ tamen non impedit minus vir relinquat uxorem. Non *can. si tu abstines*; quia in eo videtur accipiendum non propter propriè dicta hanc pro occasione tantum, eaque non petentem remota. Quo modo Glos. ibid. hanc petentem, tradens mulierem, eo facto vit non stante, debere servare fidem castitatis. *Disput. 3. num. 7.*

Nomine adulterii venit omnis concubitus; quo caro ab altero conjugum dividitur in alios, & perfectè violatur matrimonii, *can. dixi XXXII. q. 1. de fornicatione* s. *de sodomiam rectè dicatur causari divortium* *can. omnes XXXII. q. 7. Covarr. hic p. 2. c. 4. §. 1.*

Jul. Clar. §. Sodoma num. 7. & plures alii, quos accumulat. Sanchez 10. disp. 4. num. 2. & seq. licuti & per bestialitatem. Sanch. *ibid.* num. 14. non etiam per amplexus & tactus impudicos, qui non continent divisionem carnis in alios nec completam injuriam contra matrimonii fidem Covar. d. c. 7. §. 6. n. 3. Sanchez d. Disp. 4. num. 12.

19 Præter adulterium, de quo constat ex verbis Christi, *Matth. 19.* & aliis locis, licitum etiam est divortium ex causa incolumitatis, animæ vel corporis, cum ex jure divino narur. l. restet eam queramus & de lamus. Nec est, quod quispiam objiciat. C. in dictis locis tantum excepisse adulterium. causam fornicationis, nam ibi loquitur de perpetua separatione, quæ fit ex ipsa natura conjugii, eod quod fides promissa sit violata. Quæ causa cum sit perpetua, & faciat perpetuè peccantem amississe jus suum, non cogetur innocens alterum etiam emendatum recipere, cum non amplius teneatur legibus conjugii. Ut istud Christi dictum non sit accipiendum ad exclusionem aliarum causarum Sanchez 10. disp. 15. sub n. 2.

20 Hinc ex causa adulterii spiritualis id est hæreticos, concessit Ecclesia divortium, ob periculum perversionis, quod ea fo re obvium. Adeo ut ne quidem fidelis teneatur alteri hæretico debitum reddere: nam alias frustra tolleretur cohabitatio, quomodo in c. 2. h. 1. dicitur simpliciter separatio permittitur. Latè de hac causa Sanch. 10. Disp. 15.

21 Hinc etiam conceditur separatio, quando quis non potest cohabitare conjugii sine probabili vitæ discrimine. *Litteras sup. de restit. spoliar.* Neque enim matrimonii contractus obligat ad mutuam cohabitationem & obsequia, cum tali discrimine. Qua ratione & sevitia excusabit, tanta scilicet, ut alteri provideri nequeat sufficienti securitate, d. c. *Litteras in fine.* Cum enim per sevitiam non seruet alter fidem matrimonio præstitam, nec eidem illa servanda, arg. c. *Pervenit 3. sup. de jurejur.* Gutierrez *Can. qu. lib. 1. c. 24. n. 5. & seq.* Barbosa *ad Rubr. D. Solutio matr. p. 2. n. 27.* Sanch. 10. disp. 18. num. 2. & seqq. Sit tamen gravis, & tale malum, quod justum causet metum in viro constanti. Sanchez d. loco num. 10. * Quem etiam videntur ponere graves inimicitia, quæ sevitiam

causare solent, c. *accidens ubi Gl. V. inimicis ne lite non contest.* Neque enim tantum sevitia præterita, sed justus metus futuræ malæ tractationis causat divortium, ut tradit Covarr. *hic p. 2. c. 7. §. 3. n. 2.* Minus non ponere sufficientem divortii causam verius est, nisi aliud exigat minans iniquum.

Furor alterius in iocimè divortii causat, quia nihil tam humanum, quàm fortuitos casus mulieris vitum, viti mulierem participare, l. *si cum dotem 22. §. si maritus D. Solutio matr.* Nisi ita si ardens, ut ex cohabitatione grave periculum alteri imminet; prævalet enim jus propria vitæ tuendæ, & integritatis membrorum. Secundum quod limitandus venit, *can. si uxorem xxxij. q. 5.* dum generaliter dicit, quidquid excogitari potest horribile pro fide & societate esse sustinendum; accipiendus enim in casu priori, non etiam in posteriori. Ubi non distinguendum, sit furor continuus, an habeat dilucida intervalla, satis enim est, quod subsit grave periculum. Unde & frequens & magna alterius ebrietas, ex qua periculum sit vitæ, dabit causam divertendi, ex eadem ratione. De lepra & morbo Gallico dictum est sup. *Tit. 8.*

Q. An divertendi causam præbeat crimen mariti, uti furtum, à quo non vult abstinere? Resp. Non esse eam justam causam deserendi maritum, atque ab eo divertendi, *cap. 2. h. tit.* Nisi aliter vitæ suæ consulere nequeat quam dimittendo virum, ut quia propter furta mariti omni hora periclitetur. Exemplum dari potest in ea, quæ timet, ne quasi consentiens furis viti ut furtorum receptatrix puniatur. Et ita accipiendus videtur Nav. *in summa c. 22. n. 22.* Vid. Barbosa *d. p. 2. n. 29.*

Ex dictis de separatione licita, ob corporale periculum, consequitur, illam magis esse licitam, si adsit probabile periculum animæ & vitæ spiritualis, puta ex causa hæresis aut apostasiæ alterius, ut paulo antè dictum, cum tantè majus censetur hoc periculum, quanto anima corpori præstat *can. ille XXXI. q. 5.* Quo modo uxor idololatriæ causa dimitti posse dicitur, *can. Idololatria XXXVIII. q. 1.* Quod etiam dicendum videtur, si alter alterum inducere conetur ad peccatum mortale, quod perimit animæ vitam. Navarr. d. loco

ut propter illicitas concupiscentias, ad quas alter per alterum trahitur, rectè se separet alter, *d. can. Idololatris*, Barbosa *d. p. 2. num. 29. & 30.*

26 Quæstio autem est, An prædicti casus perpetuum ponant divortium, hoc est, an cessante divortii causa, non teneatur alter alterum recipere? Resp. Non ponere divortium perpetuum, sed tantum eo usque durare, donec ejus causa durat, ideoque ea cessante teneri conjugem ad alterum reverti. Nihil obstante, quòd dictum, ex causa fornicationis perpetuam esse separationem, cum per eam amiserit conjugem suum; ut innocens non teneatur alterum recipere etiam emendatum, uti dictum supra. Ratio est, quod causa ista directè sit contra conjugii naturam, ut ejus effectus sit perpetuus: in his autem casibus extrinsecus adveniat, atque ita minor, ejusque proinde effectus, qui causæ suæ est commensurandus, similiter minor, scilicet temporalis tantum, donec duret causa, ut per eam jus conjugale non tam sit amissum, quam ejus executio suspensa temporaliter, Barbosa *d. p. 2. nu. 18. Sanchez 10. Disp. 15. nu. 2.*

27 Consequentur queritur, An & divortium ex causa hæresios sit temporale? R. Distingui in *cap. De illa 6. b. 1.* an ante sententiam alter conjugum decesserit, an post eam: illo casu conjugem respicientem esse recipiendum, hoc verò alteri liberum esse non recipere; non tantum si innocens intrarit Religionem, quod ei permissum, *c. fin. sup. de convers. conjug.* sed & si in sæculo permanerit *d. c. 6. in fine* ubi indistinctè dicitur, nullatenus compellendum alterum recipere. Nec rectè quis dixerit, non teneri quidem conjugem fidelem Religionem ingredi volentem recipere reversum, noletem autem ingredi teneri: nam ad unum solum casum non est ibi coarctata facultas in divortio permanendi; cum ideo fidelis habeat licentiam ingrediendi, etiam altero in viro, licet per Ecclesiam recepto, quia alter propter hæresim, in quam lapsus, privatus est jure exigendi debitum & cohabitandi, *c. fin. in fine inf. de heres.* Ratio distinctionis est, quòd, eam perpetua debiti denegatio sit poena hæresios, non debeat ante sententiam, *s. cum secundùm de heres. in 6.* ut ante necdum sit al-

teri quæsitum perfectum jus, quòd deest sententiam queritur, & invito non effectum. Possè autem Ecclesiam statueret, ut non, ex eo patet, quòd possit spiritum bonorum, bonorum, famæ, virtutis amissionem. Non obstat, quòd dictum modo, per separationem causari tantum per alterum; nam hoc accipiendum secundum conjugii, uti dictum, cum hic non immutatio propriè ex hæresi ponatur separatio, sententiam, quam tamquam poena conatur. Ubi non erit opus per sententiam declaratur separatio; satis enim est, tamquam hæreticus, quam damnatur, quitur privatio juris. Vid. Covarrubias *§. 5. num. 5. Barbosa d. p. 2. n. 20. Sanchez 15. num. 15. & seqq.*

Postremò queri possit, An ad separandum opus sit auctoritate Judicis? Resp. per *c. 3. h. 1.* etiam si causa sit notoria, quid temerè fiat, & evitetur scandalum, men ita notoria fuerit, ut nulla reprobatione celari possit, non videtur ea auctoritas esse, cum causam ita notoria factam non temerè videri spoliatum. Covarrubias *num. 12. & alii, quos allegat Sanchez d. p. 2. num. 13.* Possit etiam quis propter hæresim sibi cognitam denegare alteri conjugale propria auctoritate, *Gal. in c. de adult.* cum actus ille sit privatus, & scandalum. Idem dicendum de separatione quoad thorum & cohabitacionem, si solum fuerit in mora, & non sit factum a Judicem.

TITULUS XX.

De Donationibus inter virum & uxorem.

SUMMARIUM.

1. Donationes inter conjuges cur & quando prohibita.
2. Transferunt possessionem rerum donatarum jus fructuum percipiendorum.
3. Dos & donatio propter nuptias post divortium quibus restitui debent.